

Prsten Nibelungů

Dílo je rozděleno do dvou knih.

První pojednává o předcházejících osmnácti stoletích našeho letopočtu, přičemž mnohý pohled padá i na doby mnohem vzdálenější (především na „indoevropský pravěk“: „*Nejdůležitějším příspěvkem k pozitivní výstavbě germánského světového názoru jest opětne navázání našeho duševního života na příbuzné nám Indoevropany, předem ovšem na Hellény.*“). Autorovi – a to je důležité zdůraznit – nejde přitom nikterak o obecné dějiny minulosti, nýbrž jen „*o tu minulost, která je ještě dnes v živa*“.

Druhá kniha je věnována 19. století, z jehož obrazu pak může tanout i jisté tušení *budoucnosti*, nikoli jako libovolné fantazie, nýbrž jako „... stínu, jež vrhá *přítomnost* ve světle *minulosti*“, neboť: „*běžný pojem 'pokroku' není nikterak filosoficky odůvodněn; pod touto vlajkou se plaví všecek brak naší doby*“.

Devatenácté století není pro Chamberlaina dítětem předchozích – neboť dítě znova počíná život – spíše je jejich bezprostředním výtvorem: matematicky vzato – souhrnem, fyziologicky – dokonanou fází v životním procesu společnosti. Ta zdělila souhrn vědomostí, dovedností, myšlenek atd., jisté rozdělení hospodářských sil, bludy i pravdy, představy, ideály, pověry, především ale *krev a tělo* (= geny), jimiž a v nichž žije. Výklad této společnosti proto musí být založen na poznání „materiálu“, z něhož jsou její příslušníci tělesně a duševně zbudováni.

Pojem rasy

I když se objevuje u přírodovědců již v 18. století, je rasa původně pojem aristokratický, stavovský (= být z dobrého rodu, který „podmiňuje a zavazuje“). V tomto smyslu ho v jádru používají ještě také francouzští šlechtici 19. stol., „rasisté“ jako Gobineau nebo Vacher de Lapouge. Jejich původ (odvozovaný od „normanských či franckých dobyvatelů“) je jasně určuje a vymezuje jak oproti měšťanům, tak sedlákům a luze, zkrátka proti lidu (podrobeným „Galům a Galořímanům“), z něhož se mezitím stal národ (Nation). Řekl-li šlechtický velitel před rokem 1789 o vojákovi s prostého původu/rodu, že „má rasu“, pak to přeneseně znamenalo, že: dobře vypadá, umí se chovat nebo něco výjimečného (šlechtetného, odvážného, velkolepého) vykonal – jako kdyby byl šlechticem. Takovéto myšlení bylo ovšem v pokrokové Francii nemožně zpátečnické („reakcionářské“) i za Druhého císařství (po r. 1852). Aristokratický „rasismus“ je s moderním nacionalismem vzešlým z Francouzské revoluce (zatím) neslučitelný. I proto velký Renan postuluje: „Národ je víc než rasa.“

A Chamberlain své pojetí rasy konstruuje zase přímo proti Renanovi a tomuto jeho výroku. Zná a cení sice i Gobineauův pokus – *Essai sur l'inégalité des races humaines* (O nerovnosti lidských plemen, 1853-55; něm. 1898; čes. 1942) jako „líčení úžasné bohaté později

potvrzenými intuitivními tušeními a historickým věděním“, avšak jeho pojetí je od „romantické“ představy hraběte zcela odlišné. Namísto pesimistického „platonského“ obrazu křišťálově čisté praárijské rasy, která se při svém putování z původní domoviny v Asii a při dobývání světa postupem doby mísí s podmaněnými národy a ztrácí tak nutně na ryzosti (Germáni jsou poslední v řadě), staví Chamberlain optimističtější „přírodovědnou“ tezi, že *„ušlechtilá rasa nepadne z nebe, nýbrž stává se pozvolna ušlechtilou, právě tak jako ovocné stromy, a tento pochod může každý okamžik počít znova, jakmile geograficko-historická náhoda nebo **pevný plán** (jako u Židů) utvoří podmínky“*.

Vznik a trvání ušlechtilých ras je podle něj závislé na pěti „přírodních zákonech“.

1. Výborný výchozí materiál (v Německu stejně jako v Chamberlainově rodné Anglii „pragermánské“ přežívá nikoli převážně ve šlechtě jako ve Francii, ale v širokých lidových vrstvách moderního národa).

2. Trvalé pěstění uvnitř téhož plemene (Inzucht), tzn. plození potomstva výlučně v užším kmenovém kruhu s vyvarováním se smíšení s cizí krví.

3. Přírodní výběr jako vylučování všeho méněcenného (*„pohazování slabošských dětí bylo zajisté z nejblahodárnějších zákonů Řeků, Římanů a Germánů; kruté časy, které přežije jen silný muž, vytrvalá žena, působí v podobném smyslu“*).

4. Pěstění uvnitř téhož kmene však samo o sobě nestačí: ušlechtilá rasa vzniká podle Chamberlaina až vhodným míšením, jehož podmínkou je kmenová blízkost a omezená doba. Tak tomu bylo např. v Řecku (různé řecké kmeny, Pelasgové), v Římě (italické kmeny, Etruskové) i u Germánů. Tyto „třecí zóny“ bývají kulturně i civilizačně vždy nejplodnější: *„Nikdy se nestalo tak důkladné a příznivé smísení jako v Řecku; z jednoho společného pramene vyšší tvoří na rovinách, oddělených horami a mořem, charakteristicky odlišné kmeny, provozující honbu, plavbu, rolnictví atd., a nyní nastane mezi těmito rozrůzněnými částmi směšování (...) teprve z této pestré směsi povstaly ony Athény, jimž lidstvo více děkuje, než bylo by možno vypočítat. Nejmenší úvaha ukáže nám, jak týž zákon se osvědčuje u Němců, Francouzů, Italů a Španělů (...) vizme jak Burgundsko, bohaté znamenitými muži, důkladným smísením germánského živlu s románským nabývá svého zvláštního obyvatelstva (...) Frankové vyspějí v plné síle tam, kde splynou s dříve příšnými Germány a Galoromány, anebo tam, kde jako ve Frankách, tvoří právě spojovací bod nejrůznějších německých a slovanských živlů; Sasko, jež dalo německému národu tolik největších jeho mužů, obdrželo obyvatelstvo slovanskou krví zmlazené; a nedožila se Evropa v posledních třech staletích, že nově povstala národnost, v níž smísení krve bylo ještě mnohem důkladnější, národnost pruská, svojí silou se vyšinula na vůdce celé německé říše? (...) Vidíme Angličany vyrůstat ze vzájemného pronikání oddělených, avšak blízce příbuzných germánských kmenů; normanský vpád dává tu jakési poslední okořenění.“* Z těchto kmenově blízkých míšení potomků starých Germánů, Keltů a Slovanů, které Chamberlain povšechně nazývá „germánskou rasou“ vznikají v hranicích jednotlivých státních **útvárů** moderní národy. Tvoření rasy v těchto národech přitom neubývá, nýbrž denně roste. Čím déle určitý komplex zůstává politicky jednocen, tím vroucnější se stává ona Chamberlainem požadovaná „fyziologická jednota“.

Zdravý životní proces národa tedy nejde z rasovosti k bezrasovosti, nýbrž naopak ke stále **ostřejšímu výrazu** rasy. Národ, jenž téměř vždy způsobuje směřování, zde tedy hraje rozhodující úlohu. Celá Evropa to vlastně dokazuje. A když Renan ukazuje, kolik Slovanů splynulo s Germány a trochu potouchle klade otázku, zda je oprávněné Němce ještě nazývat Germány (podobně dodnes argumentuje nejen většina námezdných, tj. za mzdu pracujících žurnalistů, ale také řada námezdných „odborníků“), Chamberlainovi se zdá, že v takových případech není potřeba se přít o jména: „...co dnešní Němci jsou, pan Renan mohl se dozvědět r. 1870 (drtivá porážka Francie Bismarckem); dozvěděl se to také prostřednictvím učenců, jejichž píli děkuje za devět desetin svého vědění. Toť jest výsledek tvorby ras prostřednictvím tvorby národností. A ježto rasa není pouhé slovo, nýbrž ústrojná živoucí bytost, tož následuje, že se nikdy nezastaví (dynamismus); buď se zušlechťuje, nebo se zvrhá, rozvíjí se v tom či onom směru a jiné vlohy nechává zakrtnět. To jest zákon všeho individuálního života. Pevný národní svaz jest však nejjistějším ochranným prostředkem proti poblouzení: znamená společné vzpomínky, společnou naději, společnou duševní stravu; upevňuje trvající krevní svaz a pobádá stále úže jej uzavírat.“

5. Avšak jen docela určitá, omezená krevní smísení jsou zušlechťování rasy, potažmo vzniku nové rasy na prospěch: *Chtíce vidět toho opak, potřebujeme jen popatřit do Jižní Ameriky. Je-li ubožejšího pohledu než podívaná na jihoamerické míšenecké státy (rudých, černých a bílých)? Anebo: „Povstaly-li např. nadměrně nadaná atická a neslýchaně silná římská rasa smíšením více kmenů, tož byly to blízce příbuzné a ušlechtilé, čisté kmeny, a tyto živly byly potom tvořením států po staletí zvenčí uzavřeny, takže měly kdy splynout v nový, **pevný útvar**; když potom tyto státy staly se každému otevřeny, zaniká rasa, a to v Atenách pozvolna (...) v Římě pak se strašlivou rychlostí, když Marius a Sulla povraždili květ pravých Římanů, zastavili tudíž prazdroj ušlechtilé krve a zároveň osvobozením otroků přivodily přívaly afrikánské a asiatské krve v národ, takže se Řím záhy stal dostaveníčkem všech mesticů (= míšenců) světa, cloaca gentium. (...) jenom silou kypící staří Germáni udrželi chaotickou říši ještě uměle o několik století déle na živu.*

Časově historické schéma

Vzhledem k tomu, že Chamberlainovy dějiny platí neměřitelnému okamžiku – přítomnosti – který nepřipouští určité časové uzávěrky, nepotřebují ani časově určitého počátku. Jak bylo řečeno v prvním odstavci: devatenácté století (jako každé jiné) ukazuje ven na budoucnost i na minulost, přičemž jakékoli omezení datováním je vytčeno pouze pro pohodlí našeho myšlení, uvyklému lineárnímu pojetí času křesťanství. Například určení roku 1 křesťanského letopočtu za počátek našich dějin je formální pomůcka, minulost stejně jako budoucnost zabíhá do neohrazeného pološera. Ze středu s jasnějšími obrysy volí autor rok 1200 za stěžejní bod – rozhraní – „probuzení Germánů“ jakožto zakladatelů zcela nové civilizace a docela nové kultury („neboť vedeme-li čáru rokem 500 a druhou rokem 1500 a nazveme těchto tisíc let středověkem, tu jsme organické těleso dějin nerozebrali jako věci znalý anatom, nýbrž rozsekli jako řezník“): „Že na takové volbě přece lpí cosi umělého, doznal jsem hned z počátku a nyní to opakuji; jmenovitě nelze si myslet, že roku 1200 přiznávám nějaký zvláštní fatalistický význam; kvašení prvních dvanácti století našeho letopočtu ani dnes ještě nepřestalo, kalíc ještě tisíce a tisíce mozků, a na druhé straně možno s potěšením tvrdit, že

nový svět počal svítat v jednotlivých hlavách již dávno před rokem 1200. Každopádně z barbarství, jež následovalo po sesutí starého světa, a z divokého kvasu, jež vyvolala srážka protichůdných sil (= církev a trosky říše versus Germáni), počal se před několika staletími vyvíjet docela nový útvar lidské společnosti.

Koncepce světa a dějin podle Chamberlaina: shrnutí

Svět 19. století se rodí okolo roku 1200. Germáni, jeho tvůrci, tehdy poprvé obecněji nalézají a vtiskují skutečnosti vlastní *nový výraz*, který však v mnohém odporuje církvi a říši, institucím, jež zdělili po bezrasovém a národnostním chaosu dekadentního (= upadajícího) římského impéria, když okolo roku 500 vstoupili jako živá formující síla do dějin. V roce 1900 je – přes všechny úspěšné ražby minulých staletí (reformace jako setřesení nejhorších okovů římské církve, rozklad Svaté říše římské ve prospěch emancipace národních států, nebývalé průzkumné a objevitelské výpravy do vnějšího i vnitřního světa, vyzdvižení individuality, nedostižná evropská hudba, s ničím nesrovnatelný rozvoj vědy, techniky a průmyslu, který je založen na bedlivém pozorování přírody a specifické metodě experimentu) *tento výraz*, který vznikal s velikým přispěním a využitím antického dědictví (umění, filosofie, právo) a Kristovy nauky, ale často také proti nim, v rozporu s nimi, stále tragicky nehotový: „...*téměř dokonalý nedostatek definitivního, ukončeného, vyrovnaného, jest znakem naší doby*“, píše Chamberlain, „*jsme v ´prostředku´ jistého rozvoje, zajisté již vzdáleni počátečního a daleci ještě konečného bodu*“. Tímto konečným bodem a současně počátkem další, harmoničtější fáze života germánských národů a jejich kultur má být úplné poseverštění antického a Kristova dědictví: nordizace římského práva a především křesťanství tak, jak to chtěl Richard Wagner: aby lépe odpovídalo germánskému naturelu (Parsifal). Neboť v absenci vlastního náboženství tkví pro Germány stále největší nebezpečí. „Síla jejich idealismu se po staletí vybíjela v boji za i *proti* církevním dogmatům, které byly z valné části přijaty dávno před rokem 1200, v národnostním chaosu, kdežto koncem 19. století žijí Evropané v náboženském vakuu: *V nedostatku opravdového, našemu vlastnímu duchu hovícího náboženství spatřuji největší nebezpečí pro budoucnost Germána; toť jeho Achillova pata; kdo jej tam trefí, ten jej skolí.*“ Před důsledky emancipace Židů stojí tak duchovně stejně bezbranní jako germánští válečníci 6. století před dogmaty církevního křesťanství. Mají-li bez vážných poškození „svého světa“ dále asimilovat odpoutaný a jim tolik cizí živel židovství, bez vlastního náboženství se to neobejde. V 19. století byly k němu – germánskou vědou – objeveny dva důležité „identitární“ předpoklady: filologie vyzvedla zasypané poklady minulosti (staroindická poznatková teologie, starogermánské básnictví a mytologie: nyní i „my“ máme své „svaté knihy“!) a také objevila zásadní a nepřeklenutelné odchylky mezi různými jazyky a jazykovými skupinami, což mj. znovu potvrdilo, že se jejich mluvčí neliší jen fyzickými znaky, které popsala vědecká anatomie, nýbrž i duševně (myšlení, řeč a jednání pramení z pohybů psychické struktury). K mnoha zevšeobecnujícím označením, jichž se devatenáctému století dostalo (století elektřiny, století páry, století hudby atd.) proto Chamberlain přidává, aniž by tomu ovšem přikládal vážné ceny, označení vlastní – **století rasy**, tzn. objevu ras jako určující síly tvarování kultury a pohybu dějin. Rozum, který za těmito objevy stojí, je však jen nástroj, k jejich využití pro výstavbu nového světového názoru, jenž je na Evropanech tím nejnehotovějším, je třeba ještě hnací síly: vůle a nadšení. Musí to být ztělesněná víra, nikoli „nauka“, nýbrž „život“. Přeložení mravní hodnoty do vůle, čistě jakožto takové, a bezohledné

uznávání lidské velikosti, ať se projevuje jakkoli, to teprve je svoboda a kdo ji omezuje, „i kdyby z nebe sestoupil, je naším nepřítelem“.

DODATEK

Chamberlain o pojmu...

... **Árijci:** „Původně byli to jazykozpytci, kteří vztyčili souhrnný pojem „Arijců“. Potom přišli anatomičtí antropologové; nepřipustnost úsudků z pouhé jazykovědy byla dokázána, a nyní přistoupilo se k měření lebek (...) etnografové počali cestovat a podnikat vědecká pozorování na žijících lidech a dokázali při tom, že měření kostí naprosto nepřísluší důležitost, která se jí přikládala. (...) Všecek tento rozvoj udál se v druhé polovině 19. století; kdoví, čemu se bude o „Arijci“ učit r. 1950. Dnes ovšem – a já to opakuji – může laik jen mlčet. Hledá-li ovšem u některého ze známých odborníků, poučí se, že Arijci jsou vynálezem studijní světnice a žádný pranárod (R. Hartmann, Luschan, Reinach); zvidá-li u jiného, odpoví se mu, že společné znaky Indoevropánů, od Atlantického oceánu až do Indie, dostačí krevní příbuzenství postavit mimo jakoukoli pochybnost (F. Ratzel, J. Ranke, P. Ehrenreich atd.).“

Právě hypotetická povaha „Árijce“ Chamberlaina přiměla, aby svou teorii rasy stavěl na přírodním („světském“, živoucím, nikoli „ideálním“) a dějinném (nikoli prehistorickém) pozorování: na skutečnosti moderních národů.

...**dualismus:** Obojí – idealismus i materialismus – jsou zřejmě klamné úsudky, opírající se o Descarta a Locka, a přec odporující zcela jasným výsledkům jejich prací...

...**Germáni:** Pod tímto jménem pojímám souborně členy velké severské (= „nordické“) rasy, ať potomky Germánů v užším, tacitovském smyslu slova, ať Keltů, ať pravých Slovanů – o čemž šíře se pojednává v šesté kapitole.

Toto volné pojetí žel působilo a působí hojná nedorozumění, především u těch, kteří nechtěli a nechtějí porozumět.

...**germánství:** Pojem germánství pojal jsem tak široce a svobodomyšlně, jak jen možno, a nestraním žádnému partikularismu; naproti tomu ostře postupuji vůči negermánskému, přece však – jak doufám – nikde způsobem nerytířským.

...**holismus:** Nikoli jednotlivci, nýbrž celky tvoří dějiny; jednotlivci jsou jen připravovateli.

...**Kristus:** Všecka vrchní stavba dosavadních křesťanských církví stojí mimo Kristovu osobnost. Židovská vůle, spojená s árijským mytickým myšlením, dala hlavní kmen; k tomu se přidalo ještě mnohé ze Sýrie, Egypta atd. Židovství a indoevropství, z nichž téměř celá stavba jest sroubena, podnes zapřičiňují dvojakost křesťanského náboženství. (...) Kristus však nepochází z domu Davidova (vizme vybásněné rodokmeny u Matouše I. a Likáše II., jež oba vedou k Josefovi a nikoli k Marii), není také synem Jehovy, boha Židů, nýbrž jest synem kosmického boha, všem Indoevropánům pod různými jmény známého „svatého ducha“.

Chamberlain vylučuje zjev Kristův ze všeho historického křesťanství, nevidí v něm však ani postavu mytickou: „Ježíšem Kristem, kosmickou velikostí tohoto zjevu (k němuž přibyl historicko-materializující vliv židovského myšlení) stal se mýtus do své míry dějinami.“ Po setkání s Adolfem Hitlerem v roce 1923 Chamberlain nabyl dojmu, že by se pro Germány mohl stát postavou obdobného významu.

...(„alogenní“) **míšenec**: Přejde-li jednotlivý míšenec do určitého rasového okolí, může působit osvěžujícím vlivem; dostane-li se však do bezrasového lidského houfu, tak je třískou mezi třískami a nikoli větví živého stromu.

...**národ**: Téměř vždy je to národ jakožto politický útvar, jenž poskytuje podmínky k tvorbě rasy.

Právě u Chamberlaina můžeme poprvé číst spojení, bez kontextu naprosto matoucí, typu „řecká rasa“, „římská rasa“, „anglická rasa“, „německá rasa“. Také „česká rasa“, která se objevuje v textech některých českých spisovatelů počátku 20. století má bezpochyby tento „chamberlainovský“ původ.

...**národnostní chaos**: Obyvatelstvo předních měst při Středomoří a v Malé Asii postrádalo rasové jednoty. Po skupinách žily promíšeně skupiny různých národů, obklopeny četnými obojduhými lidmi, v jejichž žilách se smísily všechny individuální povahy až k dokonalé bezcharakternosti. Cit vlastenecký zmizel úplně, nemaje nižádného významu, ježto nebylo ani národa ani rasy (...) nastala bezuzdná výměna idejí a zvyků; vlastní mrav, vlastní styl se ztratil, zimničně hledal člověk náhradu ve směsi cizích mravů a cizích pojetí života. Skutečné víry téměř vůbec nebylo.

... **Nietzsche**: V „Základech“ je jmenován jen jedinkrát a to ještě v negativní souvislosti se Spinozou. Avšak celé vyznění zásadní kapitoly Světový názor a náboženství s podtitulem „Od Františka z Assisi až k Immanuelu Kantovi“ k němu směřuje, jakkoli *voluntas superior intellectu*, vůle nad rozumnost!, postuloval už scholastik Duns Scotus.

...**nominalismus**: Před bohem mohou všichni lidé, ba všechny bytosti být rovny; božský zákon pro jednotlivce však je – zachovávat a hájit svou zvláštnost. (...) Každá posila svéráznosti (= identity) je pravou záchranou kotvou!

...**pokrok**: Největším všech bludů je domněnka, že naše civilizace a kultura je výrazem obecného pokroku lidstva. Všecka naše dnešní evropská civilizace a kultura je dílem *zvláštního* lidského rodu – Germánů. (...) Pohyb dějin nejde přímočaře, poněvadž jejich hybatelem a tvarovatelem jsou různé národy a rasy.

...**stát**: Tvoří vnější kostru národa, známý obvodový kostní pancéř, tzv. dermoskelet, jehož struktura se stává stále masivnější, a jenž se víc a víc šíří po měkčinách, až posléze v 19. století vzrostl ve skutečně obrovské rozměry, vylučuje dosud neslýchaně velké procenta vojenského a civilního úřednictva a, smím-li tak říci, „zkostnatuje“. To nemá být kritika; bezkostnatí a bezpátevní živočichové to ve světě daleko nepřivedli, avšak na svérázu nového

světa měla instituce státu pouze vedlejší význam – jen jako jeden jev mezi jinými.

Neboť hlavním nositelem a činitelem svérázu světů, věků, epoch, je živoucí národní masa, vytvářející rasu.

...**Židé**: Vynikající postavení Židů v devatenáctém století, jakož i velký význam filo- a antisemitských proudů a kontroverzí pro dějiny naší doby, vyžadovaly bezpodmínečně zodpovídání otázky „kdo jest Žid?“. Jádrem je tu otázka náboženství. Žid není nepřítelem germánské civilizace a kultury; byť i Herder měl pravdu se svým tvrzením, že Žid je nám navždy cizí a tudíž my jemu rovněž, a že z toho může vycházet veliké poškození našeho kulturního díla, domnívám se však, že jsme v této příčině příliš náchylní podceňovat vlastní síly a židovský vliv naopak přeceňovat. Ruku v ruce s tím jde přímo směšná a hnusná náchylnost činit Žida obětním zvířetem za všechny neřesti naší doby. „Židovské nebezpečí“ leží vpravdě mnohem hloub. Žid za ně nemá zodpovědnosti; my sami jsme je zplodili a sami je musíme přemoci – **nedostatkem pravého náboženství stůně všecka naše germánská kultura a jím také, nepříjde-li pomoc v čas, zahyne**. Zdroj tryskající v našem vlastním srdci jsme ucpali a učinili se závislími na sporé, kalné vodě, kterouž beduínové pouště vytahují ze svých studnic. Místo rozvíjení nejhlubšího a nejvznešenějšího náboženského světonázoru jakožto světlo-, živo- i dechodárného vzduchu veškeré naší kultury, my vlastníma rukama jsme si podvázali životní žíly a pokulháváme jako zmrzačení židovští otroci za Jahvovou archou úmluvy. (...) Netřeba mít autentický hetitský nos, aby kdo byl Židem, toto slovo znamená spíše zvláštní způsob cítění a myšlení; člověk se může velmi rychle, aniž by byl Izraelita, stát Židem. Pro mnohého stačí pouze pilně obcovat se Židy, číst židovské noviny a navykat si na židovské pojetí života, literaturu a umění.